STOWARZYSZENIE EKONOMISTÓW ROLNICTWA I AGROBIZNESU
Roczniki Naukowe ● tom XV ● zeszyt 3

Elżbieta Goryńska-Goldmann, Monika Wojcieszak

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

ZRÓŻNICOWANIE REGIONALNE W POZYSKIWANIU ŚRODKÓW UNIJNYCH W RAMACH WYBRANYCH DZIAŁAŃ PROW 2007-2013 W WIELKOPOLSCE

REGIONAL DIFFERENCES IN ABSORPTION OF SELECTED FOUNDS FROM THE RDP 2007-2013 IN WIELKOPOLSKA REGION

Słowa kluczowe: producenci rolni, gospodarstwo, PROW, zróżnicowanie regionalne

Key words: farming (farmers), farm, RDP Programme, regional differentiation of agriculture

Abstrakt. Celem badań była ocena regionalnej aktywności gospodarstw rolnych w odniesieniu do najbardziej popularnych działań PROW 2007-2013 w Wielkopolsce, w układzie powiatów. Działanie 112., 121., 311. i 312. PROW 2007-2013 to projekty, w ramach których złożono największa liczbę wniosków. W kolejnych latach programowania zmieniały się zasady, jak i sposób wsparcia w obrębie działań. W Wielkopolsce w latach 2007-2012 niewielki był udział gospodarstw ubiegających się o środki w ramach analizowanych działań. Wskaźnik sukcesu był zróżnicowany w zależności od powiatu i rodzaju działania. Udział gospodarstw w przekroju powiatów badanego województwa w pozyskiwaniu środków finansowych w ramach działań 112., 121., 311. i 312. był zróżnicowany regionalnie. Wysoki udział producentów rolnych w obrębie powiatów w ramach określonych działań świadczył o ich zainteresowaniu oraz przedsiębiorczości.

Wstęp

Obszary wiejskie[1] w Polsce stanowią 93,2% powierzchni kraju, dlatego ich znaczenie z punktu widzenia ekonomicznego, społecznego oraz środowiskowego jest znaczące[2]. Strategicznym założeniem programu PROW 2007-2013 w Polsce jest wprowadzanie i realizowanie działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Poszczególne działania współfinansowane są z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRRROW) oraz ze środków krajowych. Cztery osie priorytetowe w ramach PROW 2007-2013 stanowią wachlarz 23 działań. Rozpatrując zagadnienia zróżnicowania regionalnego istotne jest przeanalizowanie aktywności producentów rolnych w pozyskiwaniu środków z PROW 2007-2013. Różnice te można określić np. na podstawie liczby złożonych wniosków.

Celem badań była ocena aktywności gospodarstw rolnych powiatów województwa wielkopolskiego w ubieganiu się o środki finansowe w ramach działań 112., 121., 311. i 312. PROW 2007-2013.

Materiał i metodyka badań

Materiał wykorzystany w badaniach stanowiły niepublikowane dane o przebiegu realizacji programu PROW 2007-2013, pochodzące z systemu informatycznego Wielkopolskiego Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (WOR ARiMR). Przedmiotem

[1] Definiowane jako tereny położone poza granicami administracyjnymi miast, co oznacza, że są to gminy wiejskie lub części wiejskie gmin miejsko-wiejskich [*Program rozwoju*... 2007-2013].

[2] Kryterium wyodrębniania dokonane na podstawie podziału terytorialnego według rejestru TERYT. Kryterium OECD za obszary wiejskie uznaje tereny o gęstości zaludnienia do 150 osób/km^2. Z kolei kryterium Eurostat, klasyfikujące obszar jako wiejski, gdy gęstość jego zaludnienia wynosi do 100 osób/km^2. Zgodnie z takimi podejściami, obszary wiejskie stanowiłyby w Polsce odpowiednio 91,0 oraz 85,7%. Z uwagi na występowanie powiązań gospodarczych, funkcjonalnych i społecznych terenów wiejskich z ośrodkami miejskimi powyższe dane mają jednak charakter umowny (wskaźniki) [*Program rozwoju*... 2007-2013].

badań było rozdysponowanie środków w ramach działań 112., 121., 311. i 312. PROW 2007-2013 w latach 2007-2012 (stan na 16.01.2013 r.). Do badań wybrano programy, w ramach których złożono największa liczbę wniosków, tj.: działanie 112. „Ułatwianie startu młodym rolnikom", działanie 121. „Modernizacja gospodarstw rolnych", działanie 311. „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej", działanie 312. „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw".

Dokonano analizy realizacji programów na podstawie liczby złożonych wniosków w poszczególnych powiatach województwa wielkopolskiego. Punktem odniesienia była liczba gospodarstw rolnych uzyskujących jednolitą płatność obszarową w analizowanym okresie[3]. W analizie regionalnej dokonano grupowania prostego [Wysocki, Lira, 2005], tworząc przedziały klasowe powiatów na podstawie procentowego udziału gospodarstw rolnych, które złożyły wniosek w określonym działaniu PROW 2007-2013. W wyniku grupowania otrzymano przedziały klasowe, do których przydzielono powiaty według udziału procentowego gospodarstw rolnych składających wniosek w danym działaniu. Grupowanie to pozwoliło ocenić rozkład powiatów.

Wyniki badań

Zmiany w obrębie rozwoju obszarów wiejskich lub potencjalne korzyści z wykorzystywania środków bezpośrednio uzyskanych przez gospodarstwa rolne mają wymiar regionalny. Wpływ środków z działań 112., 121., 311. i 312., realizowanych w ramach PROW 2007-2013 w powiatach Wielkopolski zależy od aktywności rolników. W analizowanym okresie łączna liczba wniosków złożonych przez rolników z województwa wielkopolskiego w ramach analizowanych działaniach wynosiła 23 496[4]. W tym okresie z dotacji w ramach działania 121. skorzystało 6,72% wielkopolskich gospodarstw rolnych otrzymujących dopłaty bezpośrednie (odpowiednio dla działań: 312. – 4,90%, 311. – 4,81%, 112. – 3,64%)[5].

Wystąpiły różnice w aktywności producentów rolnych w układzie powiatów województwa wielkopolskiego (rys. 1). Z danych na rysunku 1 wynika że, największą liczbę wniosków w ramach analizowanych działań złożyły powiaty poznański i kaliski – ponad 14% ogólnej liczby złożonych wniosków w województwie (od 170 projektów w przypadku działania 112. w pow. kaliskim do 674 dla działania 312. w pow. poznańskim). W odniesieniu do wspomnianych działań w tych dwóch powiatach złożono ponad 3400 wniosków. Mniejsze zainteresowanie rolników stwierdzono w powiatach: konińskim (5,71%), gostyńskim (4,71%), krotoszyńskim (4,62%), ostrowskim (4,61%) i gnieźnieńskim (4,31%). Łączna liczba projektów w tych powiatach wynosiła ponad 5600. Najmniejszą popularnością analizowane działania (poniżej 2% ogółu złożonych wniosków w ramach województwa) cieszyły się wśród rolników z następujących powiatów: obornickiego, grodziskiego, złotowskiego, kępińskiego, międzychodzkiego i chodzieskiego (2430 wniosków). Należy zwrócić uwagę, iż wszystkie powiaty województwa wielkopolskiego uczestniczyły w analizowanych działaniach. Najchętniej składano wnioski w ramach działania 121. (33,32% ogólnej liczby wniosków złożonych w ramach analizowanych działań), a następnie 311. (24,20%) i 312. (24,36%). W ramach działania 112. rolnicy złożyli 4259 wniosków, co stanowiło 18,13% ogólnej liczby złożonych projektów.

Wobec ogólnej liczby złożonych wniosków w ramach analizowanych działań około 3/5 projektów ma statut zakończonych (tab. 1). W ogólnej liczbie złożonych wniosków nadal 15% wniosków jest rozpatrywanych i podlega dalszej weryfikacji. Niemal co piąty złożony wniosek nie spełniał wymagań proceduralnych podczas ubiegania się o pomoc i został odrzucony. Decyzja o rezygnacji (z inicjatywy beneficjenta) dotyczyła mniej niż 4%. Znikomy odsetek stanowiły projekty wstrzymane lub zawieszone na skutek dodatkowych wyjaśnień. Przykładowo, gdy rolnik musiał uzupełnić braki formalne we wniosku, następowało wstrzymanie biegu terminu weryfikacji

[3] Celem ustalenia średniej liczby gospodarstw w powiatach, aby ograniczyć wpływ zmiennej liczby wniosków o dopłaty bezpośrednie do obliczeń przyjęto średnią z liczby wniosków za lata 2007-2012.

[4] Nabory wniosków prowadzone były od stycznia 2007 r. do października 2012 r. W analizach nie uwzględniono wniosków zamawianych poza województwem, które stanowiły w tym okresie łącznie 199 projektów.

[5] Według danych WOR ARiMR liczba gospodarstw uzyskujących jednolitą płatność obszarową w Wielkopolsce wynosiła 116 876 gospodarstw rolnych (średnia lat 2007-2012).

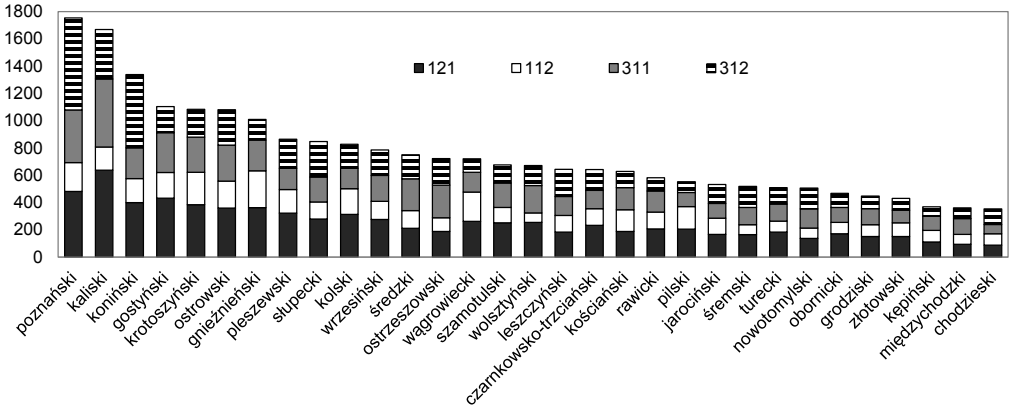

Rysunek 1. Liczba wniosków w latach 2007-2012 w ramach wybranych działań PROW 2007-2013 (działanie 112., 121., 311. i 312.) złożonych przez gospodarstwa rolne w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego
Figure 1. The number of applications in the years 2007-2012 in the selected budget lines RDP 2007-2013 (Measure 112, 121, 311 and 312) filed by farms in Wielkopolska cross county
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WOR ARiMR
Source: own study e based on data WOR ARiMR data

Tabela 1. Status wniosków w ramach wybranych działań PROW 2007-2013 w Wielkopolsce
Table 1. Status of applications in selected program RDP 2007-2013 in Wielkopolska region

Działanie/ program/ *Measure/ programme*	Status wniosków/*Status of applications*													
	A		O		R		W/Zaw		Z		Zn		razem/*total*	
	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
112.	1	0,02	401	9,42	58	1,36	0	0,00	3 549	83,33	250	5,87	4 259	100
121.	2	0,03	961	12,28	654	8,35	8	0,10	6 086	77,75	117	1,49	7 828	100
311.	1498	26,35	1215	21,37	85	1,50	7	0,12	2 807	49,38	73	1,28	5 685	100
312.	2407	42,05	1759	30,73	79	1,38	11	0,19	1 414	24,70	54	0,94	5 724	100
Razem/ *Total*	3908	16,63	4336	18,45	876	3,73	26	0,11	13 856	58,97	494	2,10	23 496	100

Objaśnienia/*Explanation*: L – liczba/*number,* A – aktywny/*active*, O – odrzucony/*rejected*, R – rezygnacja/ *resignation*, W/Zaw – wstrzymany/zawieszony /*suspended*, Z – zakończony/*finish*, Zn – zakończony negatywnie/ *negative finish*
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WOR ARiMR
Source: own study e based on data WOR ARiMR data

wniosku w związku z wysłanym pismem o dopełnienie. Największa skala rezygnacji w ubieganiu się o środki dotyczyła działania 121. – trzy na cztery składane wnioski. W przypadku pozostałych działań odsetek ten wyniósł mniej niż 10%. Natomiast w rozbiciu na powiaty w badanym okresie najwięcej (ponad 5%) wniosków ze statutem „rezygnacja" pochodziło z powiatów: jarocińskiego, kępińskiego, rawickiego, złotowskiego, wolsztyńskiego, szamotulskiego i ostrzeszowskiego.

Ze względu na fakt, iż wnioski o statusie „zakończone" stanowią wysoki odsetek w stosunku do całkowitej liczby złożonych wniosków w ramach analizowanych działań w badanym okresie, przedstawiono wskaźnik sukcesu (tab. 2). Badając pozytywnie rozpatrzone wnioski na tle pozostałych w ramach wszystkich analizowanych działań, należy zauważyć, że wskaźnik sukcesu w badanym okresie wyniósł ponad 58%. Najwyższy wskaźnik odnotowano w przypadku działania 112., gdzie 83% wniosków to projekty wielkopolskich rolników, którzy uzyskali środki, a najniższy dla działania 312. (ok. 24,88%).

Tabela 2. Wskaźnik sukcesu w odniesieniu do wybranych działań PROW 2007-2013 w obrębie powiatów województwa Wielkopolskiego
Table 2. The success rate of applications in selected budget lines of the RDP 2007-2013 by the provinces of Wielkopolska region

Powiaty/ *Provinces*	Wskaźnik sukcesu wg działań/*The success rate accordingto measure [%]*				
	112	121	311	312	średnia/ *average*
Chodzieski	89,29	73,86	41,79	21,93	56,72
Czarnkowsko-trzcianecki	77,05	84,98	48,89	26,97	59,47
Gnieźnieński	85,93	80,44	46,93	21,71	58,75
Gostyński	83,07	74,77	44,11	20,94	55,72
Grodziski	78,82	82,24	52,54	26,88	60,12
Jarociński	84,75	76,05	47,32	25,00	58,28
Kaliski	77,06	82,42	55,47	28,65	60,90
Kępiński	76,47	81,98	47,57	35,71	60,43
Kolski	85,71	80,25	47,65	38,64	63,06
Koniński	77,27	74,00	45,35	29,37	56,50
Kościański	81,65	72,49	43,71	22,03	54,97
Krotoszyński	84,94	71,09	50,38	19,21	56,41
Leszczyński	78,05	80,33	55,40	19,60	58,34
Międzychodzki	79,45	72,34	50,43	17,50	54,93
Nowotomylski	81,58	72,99	49,65	21,05	56,32
Obornicki	82,14	84,21	46,36	17,48	57,55
Ostrowski	81,31	71,67	49,43	23,55	56,49
Ostrzeszowski	82,18	80,32	59,00	33,51	63,75
Pilski	84,34	77,56	41,75	18,99	55,66
Pleszewski	87,36	76,40	42,31	24,41	57,62
Poznański	79,25	75,68	39,69	18,55	53,29
Rawicki	90,48	77,78	55,84	20,41	61,13
Słupecki	81,45	77,14	47,54	34,87	60,25
Szamotulski	87,72	78,66	37,08	20,30	55,94
Średzki	85,38	68,25	46,15	22,73	55,63
Śremski	86,49	77,58	54,76	18,71	59,38
Turecki	79,01	87,43	57,60	28,10	63,04
Wągrowiecki	90,70	80,15	55,86	30,30	64,25
Wolsztyński	77,46	77,33	64,18	15,65	58,66
Wrzesiński	84,96	82,97	57,29	27,42	63,16
Złotowski	92,93	81,58	43,62	41,18	64,83
Średnia w województwie/ *Average for region*	83,04	77,90	49,21	24,88	58,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WOR ARiMR
Source: own study elaboration based on the unpublished data of WOR ARiMR

W celu dokładniejszego wyjaśnienia analizowanego zjawiska dokonano porównania powiatów według wskaźnika sukcesu, w odniesieniu do każdego z działań. Analiza pozwoliła na wskazanie powiatów o najwyższym wskaźniku sukcesu (powyżej 64%). Były to powiaty: wrzesiński, pilski, turecki, rawicki, gnieźnieński, kolskie, złotowski i wągrowiecki.

W układzie powiatów w ramach działania 112. wskaźnik sukcesu wynosił od 76 do 92% i był najwyższy na tle pozostałych działań. Nieco niższy wskaźnik sukcesu odnotowano w przypadku działania 121., gdzie rozstęp był jednak nieco większy (R = 19,19%). W przypadku działania 121. powiatami o najwyższym wskaźniku sukcesu były: czarnkowsko-trzcianecki, grodziski, obornicki, turecki i wrzesiński. Z kolei dla 311. i 312. rozstęp był zbliżony (około 25%). Działania te jednak znacząco różniły się wysokością wyzyskiwanego wskaźnika, na korzyść działania 311. Rolnicy w ramach tego działania uzyskali średni wskaźnik na poziomie 50%, natomiast 25% dla działania 312. Najwięcej pozytywnie rozpatrzonych wniosków dla działania 311. pochodziło z powiatu wolsztyńskiego i nieco mniej z wrzesińskiego, tureckiego i ostrzeszowskiego. Zdecydowanie najniższy wskaźnik sukcesu odnotowali rolnicy ubiegający się o środki w ramach działania 312. Należy zauważyć, ze w tym przypadku najwyższy odsetek pozytywnie rozpatrzonych w wniosków pochodził z powiatów złotowskiego, słupeckiego, kępińskiego i kolskiego, a najniższy (ok. 15-18%) z powiatów wolsztyńskiego, międzychodzkiego i obornickiego.

Jednym z kluczowych elementów dla określenia zróżnicowania regionalnego jest określenie relacji liczby złożonych wniosków do całkowitej liczby gospodarstw rolnych w ramach powiatu, co umożliwia dokonywanie porównań. Analizując udział gospodarstw rolnych w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego, stwierdzono, że w przypadku działania 121. w większości powiatów udział gospodarstw rolnych w ubieganiu się o środki wynosił poniżej 9%, w 23 powiatach nie uzyskano udziału wyższego niż 9,05% (rys. 2).

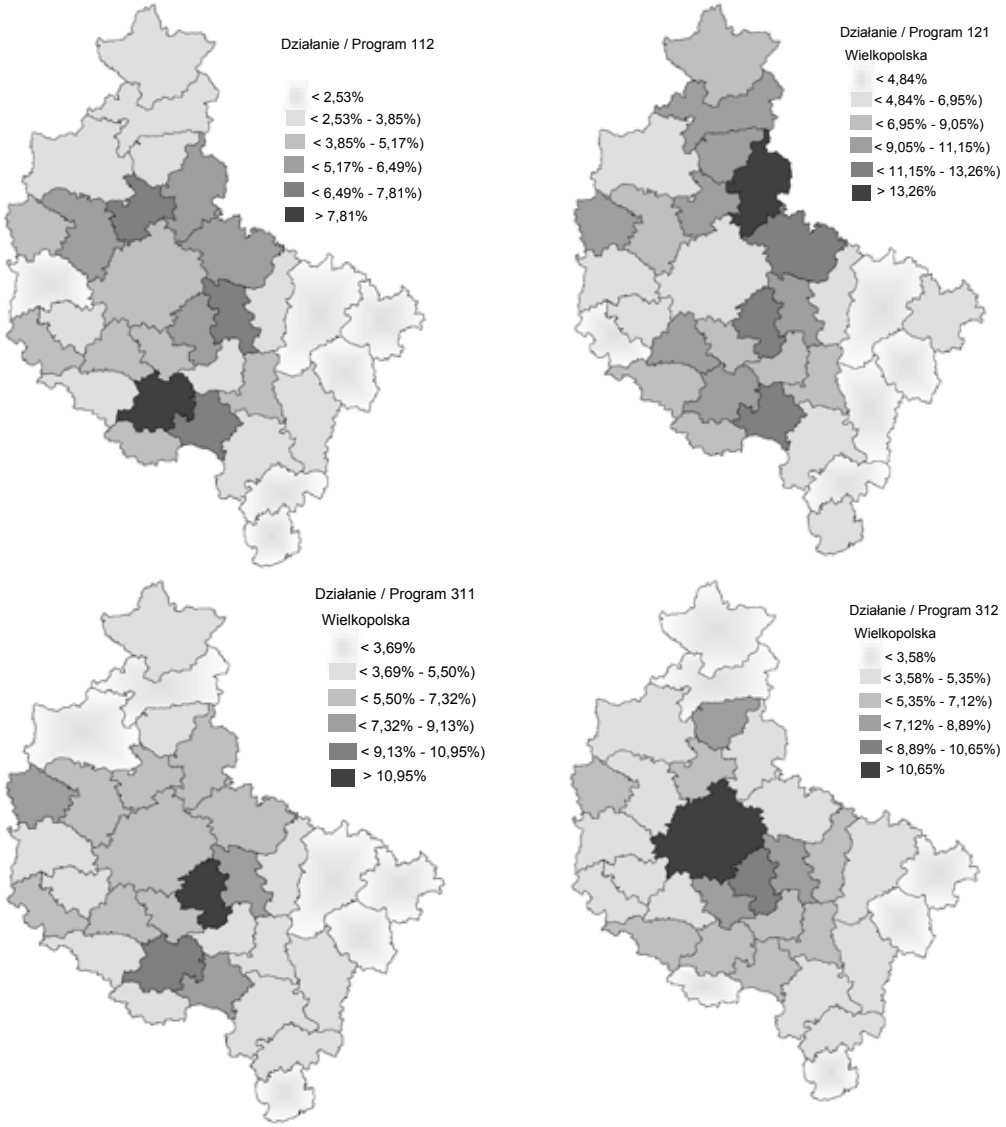

Rysunek 2. Udział gospodarstw rolnych uczestniczących w działaniach 112., 121., 311. i 312. PROW 2007-2013 w latach 2007-2012 w Wielkopolsce, w przekroju powiatów
Figure 2. The share of farms participating in the operation 112, 121, 311 and 312 of the RDP 2007-2013 in the years 2007 to 2012 provinces of Wielkopolska
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z WOR ARiMR
Source: own study based on WOR ARiMR data

W przypadku działania 112. w 27 wielkopolskich powiatach udział gospodarstw nie przekraczał poziomu 6,49%. W przypadku 26 powiatów w ramach działania 311. i 28 powiatów w przypadku działania 312. gospodarstwa rolne nie osiągnęły udziału powyżej 7% (odpowiednio: 311. – 7,32% i 312. – 7,12%).

Wnioski

W Wielkopolsce w latach 2007-2012 stwierdzono występowanie zróżnicowania regionalnego w odniesieniu do działań realizowanych przez beneficjentów programu PROW 2007-2013 w ramach działań 112., 121., 311. i 312. Dane niepublikowane WOR ARiMR na lata 2007-2012 pozwoliły na sformułowanie poniższych wniosków:

1. Wystąpiły różnice w aktywności producentów rolnych w przekroju powiatów. Największa liczba złożonych wniosków pochodziła z powiatów poznańskiego i kaliskiego.
2. Łączna liczba wniosków wynosiła 23 496. Najchętniej składano wnioski w ramach działania 121., a następnie 311. i 312. Niemal 60% złożonych wniosków miało status „zakończony" (średni wskaźnik sukcesu 58%). Wskaźnik sukcesu był zróżnicowany w zależności od powiatu i rodzaju działania. Najwyższy wskaźnik sukcesu odnotowały powiaty: wrzesiński, pilski, turecki, rawicki, gnieźnieński, kolski, złotowski i wągrowiecki.
3. Z dotacji w ramach działania 121. skorzystało 6,72% wielkopolskich gospodarstw rolnych otrzymujących dopłaty bezpośrednie. Z kolei w przypadku działania 312. – 4,90%, działania 311. – 4,81% i działania 112. – 3,64%.
4. Udziały gospodarstw rolnych w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego w pozyskiwaniu środków finansowych w ramach działań 112., 121., 311. i 312. były zróżnicowane regionalnie. Wysoki udział producentów rolnych w obrębie powiatów w ramach określonych działań świadczył o ich zainteresowaniu oraz przedsiębiorczości.

Literatura

Informacja na temat realizacji PROW 2007-2013, 2012: Materiały MRiRW, Warszawa.
Kodeks postępowania administracyjnego, Dz.U. 1960, nr 30, poz. 168.
Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013), 2011: Materiały MRiRW, Warszawa.
Rozporządzenie MRiRW w ramach działania *Ułatwianie startu młodym rolnikom* PROW 2007-2013 z dn. 13 lipca 2010 r., Dz.U., nr 129, poz. 868.
Rozporządzenie MRiRW w ramach działania *Ułatwianie startu młodym rolnikom* PROW 2007-2013 z dn. 17 paźdz. 2007 r., Dz.U., nr 193, poz. 1396 i 1397.
Rozporządzenie MRiRW w ramach działania *Modernizacja gospodarstw rolnych* PROW 2007-2013 z dn. 29 października 2010 r., Dz.U., nr 207, poz. 1372.
Rozporządzenie MRiRW w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw" PROW 2007-2013 z 17 lipca 2008 r., Dz.U. Nr 138, poz. 883.
Wysocki F., Lira J. 2005: *Statystyka opisowa*, Wyd. AR Poznań, s. 21-23, 63.
www.arimr.gov.pl, dostęp 22.02.2013.

Summary

The goal of the paper was to evaluate the activity of regional farms for the most popular programs of the RDP 2007-2013 in Wielkopolska and its regional differentiation. Operation 112, 121 311 and 312 of the RDP 2007-2013 are the projects which the largest number of submitted applications. In subsequent years, the rules of the program changedin case of particular budget lines. In Wielkopolska within the years 2007-2012 the share of farms applying for funds was relatively low. The success rate varied depending on the district and type of budget line. The high share of farms in particular districts could express entrepreneurship of the farmers.

Adres do korespondencji
dr inż. Elżbieta Goryńska-Goldmann, mgr Monika Wojcieszak
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Ekonomiczno-Społeczny
Katedra Rynku i Marketingu
ul. Wojska Polskiego 28
tel. (61) 846 71 26
e-mail: gorynska@up.poznan.pl, mwoj@up.poznan.pl